

RECONFIGURAREA PROCESULUI DE ÎNVĂȚARE ȘCOLARĂ¹

Ludmila FRANȚUZAN,
doctor în pedagogie, conferențiar cercetător,
Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, R. Moldova
liuda.frantuzan@gmail.com
ORCID iD: 0000-0003-4156-1288

Rezumat: *Articolul reprezintă o sinteză a ideilor conceptuale realizate în cadrul proiectului de cercetare: Reconfigurarea procesului de învățare în educația generală în contextul provocărilor societale. Conceptul de învățare dintr-o perspectivă tradițională și contemporană, dimensiuni ale învățării, teorii ale învățării, condiții de învățare, tipuri de învățare, paradigmă de reconfigurare a învățării, relație facilitatoare, structuri complexe în învățare, viziune asupra învățării proprii, cultura învățării, modele, strategii de reconfigurare a învățării pentru ariile curriculare Limbă și Comunicare, Matematică și Științe, Educație Socială, Arte etc. Rezultatele cercetării teoretice și metodologice arată direcții clare de reconfigurare a învățării școlare și oferă deschideri vaste pentru noi domenii de investigație.*

Cuvinte-cheie: *reconfigurare, învățare, învățare școlară, dezvoltare, atitudine, arie de curriculum, integrare inter/transdisciplinară.*

Abstract: *The article represents a synthesis of the conceptual ideas realized within the research project: **Reconfiguration of the learning process in general education in the context of societal challenges.** The concept of learning from a traditional and contemporary perspective, dimensions of learning, theories of learning, conditions of learning, types of learning, paradigm of reconfiguration of learning, facilitating relationship, complex structures in learning, vision of own learning, learning culture, models, learning reconfiguration strategies for the curricular areas of Language and Communication, Mathematics and Science, Social Education, Arts etc. The results of the theoretical and methodological research show clear directions for reconfiguring school learning and offer vast openings for new areas of investigation.*

Keywords: *reconfiguration, learning, school learning, development, attitude, curriculum area, inter/transdisciplinary integration.*

¹ Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului „Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale”. Cifrul: 20.80009.0807.27

Cercetarea realizată în cadrul proiectului: *Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale*, cifrul 20.80009.0807.27A, vizează proiectarea modelelor și a metodologiilor de reconfigurare a procesului de învățare în contextul provocărilor societale în vederea transformării școlii într-o adevărată comunitate de învățare.

Învățarea școlară, conceptul central al cercetării, este un fenomen deosebit de complex, dar, și fundamental pentru procesul de învățământ. Determinată de contextul socio-cultural, învățarea școlară se remodelează / reconfigurează și generează noi perspective și viziuni. Prin urmare specificul învățării școlare poate fi perceput din perspectiva reconfigurării: integrată, transversală, transdisciplinară, cross-curriculară pentru că și contextul social este conceput dintr-o altă perspectivă.

Totodată învățarea școlară generează noi comportamente sociale cu scopul de a face față provocărilor și problemelor noi.

Abordarea unei activități atât de complexe și de importante pentru evoluția societății precum este învățarea, presupune căutarea unor răspunsuri pertinente la o suită de întrebări precum sunt: ce este învățare, dez-învățarea și re-învățarea. În acest sens au fost examinate *conceptul de învățare din perspectivă tradițională și contemporană, dimensiunile învățării, teoriile învățării, condițiile învățării, tipurile de învățare, efectele învățării* etc.

Actualmente contextul social, impune alte sensuri conceptului de învățare școlară, care trebuie să fie concepută drept schimbare cu sens, atât a personalității cât și a școlii ca organizație care învață. Această idee o întâlnim la cercetătorii: Ciolan L., Păun Șt., Senge P., Bâlici V. [4, 20, 21]. Contextul provocărilor societale au creat premise pentru dezvoltarea unor tipuri de învățare, precum: *învățarea experiențială, învățarea pragmatică, învățarea personalizată, învățarea vizibilă, învățarea prin comuniune, învățarea online* ce implică o serie de mecanisme și procese psihice care contribuie la dezvoltarea personalității, o personalitate care se adaptează continuu la provocări.

Învățarea se produce trecând prin multiple faze, prin niveluri diferite ale abilităților, gândirii, motivației, competențelor. Această constatare orientează spre alternativa constructivistă a învățării și că învățarea trebuie să înceapă de la rezultatele așteptate și de la cunoștințele pe care elevul deja le posedă în vederea atingerii criteriilor de reușită stabilite. În felul acesta examinând diversele abordări și constatări ale învățării școlare ca proces și ca produs, dar și teoriile contemporane ale învățării deducem următoarea definiție: *Învățarea integrează dimensiunile cognitivă, emoțională și socială a personalității elevului și transformă experiențele de cunoaștere în cunoștințe, aptitudini și atitudini demonstrate comportamental* [8, 11].

Conchidem că în plan teoretic legătura între *afectiv și cognitiv* este recunoscută continuu, dar în plan practic integrarea acestora nu este realizată. S. Cristea scrie că deși „școala ar trebui să îndeplinească permanent *cognitivul* cu

afectivul, suntem adesea departe” de împlinirea unui astfel de deziderat, care ar trebui să fie susținut *normativ*, la nivel de *politică a educației*” [5, p. 24].

Școala la toate nivelurile sale prevede importanța socializării elevilor și relaționează tot mai mult *procesele cognitive cu interacțiunile sociale* valorizând deopotrivă dimensiunea cognitivă și dimensiunea socială. Dimensiunea **cognitivă** (conținut, cunoștințe, abilități), cea **emoțională**, (emoție, motivație, voință) și cea **socială**, (acțiune, comunicare, cooperare, relaționarea) reprezintă dimensiunile învățării școlare ce trebuie valorificate în procesul educațional.

La fel de important în învățare sunt condițiile de realizare, *interne* și *externe*. În acest sens menționăm că învățarea presupune integrarea a două procese fundamentale diferite: procesul interacțiunii externe dintre cel care învață și mediul social sau cultural și procesul psihologic intern de elaborare și achiziție. Pentru a face posibilă o învățare eficientă este necesar să se țină cont de ambele procese.

Învățarea școlară este componenta esențială a procesului educațional, din triada: predare-învățare-evaluare, componente ce sunt abordate integrat de către didactica modernă. În prezenta cercetare, predarea este privită prin prisma facilitării cât mai eficiente a procesului învățării, iar evaluarea ca rezultat și progres în învățare.

În acest context, cercetarea a demarat cu un studiu amplu privind examinarea procesului de învățare în învățământul general. Criteriile de analiză a procesului de învățare au fost: *dimensiunile învățării/construcția învățării, motivația pentru învățare, funcționalitatea învățării și relevanța învățării*. Instrumente elaborate în baza criteriilor menționate au fost: *analiza documentelor, chestionarul pentru cadrele didactice, chestionarul pentru elevi, chestionarul pentru părinți, focus-grupul (pentru cadrele didactice, pentru elevi); interviul (conversația) cu cadrele didactice și experții în domeniul educației, studiul de caz privind învățarea la elevi* [8].

În rezultatul acestui studiu am constatat că învățarea este cea mai neglijată componentă a procesului educațional. Totodată, motivația pentru învățare și relevanța conținuturilor în raport cu schimbările sociale rămân o problemă actuală pentru sistemul de învățământ. În acest sens abordarea integrată poate fi o cale de eficientizare a învățării, iar încurajarea și stimularea emoțională, premise în luarea de atitudine.

Aceste rezultate, ne-au orientat spre o nouă paradigmă ce este determinată de noile provocări ale societății contemporane, de documente europene, dar și realitățile educaționale pe plan național.

Examinând studiile elaborate de J. Piaget, J. Dewey, C. Illeris, J. Hattie, T. Wagner, H. Stolovitch, E. Keeps, P. Senge, P. Sahlberg, R. Marzano, L. Cozolino, S. Cristea, C. Cucoș, I. Neacșu, G. Albu, B. Nicolescu, L. Ciolan, E. Joița etc., dar și reflecțiile cercetătorilor autohtoni, am proiecta *Paradigma de reconstrucție a învățării în context inter/transdisciplinar* [10].

Paradigma de reconfigurare a procesului de învățare, elaborată în cadrul proiectului, se axează pe o viziune largă, complexă asupra învățării și cuprinde în structura sa modele și strategii de reconfigurare a învățării orientate spre inter- și transdisciplinaritate. *Paradigma de reconfigurare a procesului de învățare*, este construită pe două dimensiuni: conceptuală și metodologică ce interacționează la nivelul procesului educațional în scopul formării competențelor - cheie – drept finalități educaționale și a unei culturi generale de a învăța [11].

Elementele esențiale ale modelului sunt: *condițiile externe și condițiile interne* ale învățării, concept care reprezintă *structura de bază a învățării*. Procesele de bază ale învățării: *interacțiunea și relația facilitantă* (C. Cuceș, V. Bâlici), procesele de *achiziție* reflectate în *rezultate de nivel „+1”*, constanțele învățării: *fazele învățării, strategiile de învățare, autoreglarea, feedback-ul* [6, 11, 12].

Fiecare dintre acești factori include în sine alte elemente importante, precum ar fi *abilitățile cognitive, nivelurile de gândire, etapele motivării, diferențierea etc.*

Printre alte componente ale modelului, menționăm: Structurile complexe de învățare, Viziunea proprie de învățare, Competențele cheie, Cultura învățării, etc. [10, p. 34-37].

Structurile complexe în învățare (SCI) presupun asigurarea unei învățări eficiente în baza integralizării conținuturilor, fapt ce are ca rezultat formarea competențelor-cheie ale elevilor. Ideea de bază a acestei structuri este faptul de *a merge dincolo* de disciplinele școlare, *dar împreună cu ele* și de *a apropia școala de viața reală* prin formarea competențelor-cheie, utile pentru dezvoltarea personală și socială a elevilor. Această structură nu exclude sistemul disciplinelor școlare în general, fiind doar o treaptă de trecere spre o integralizare reală. Mijlocul de bază al acestei structuri este ***lecția integralizată, proiectată*** ca o *lecție aplicativă*, în cadrul fiecărei discipline.

Viziunea învățării proprii (VIP) – învățarea este *ghidată de viziune*, o viziune proprie privind învățarea. Elevii sunt capabili să-și creeze o *viziune proprie* a învățării pe parcursul școlarității și pentru aceasta au nevoie de contexte ce vor dezvolta abilitățile de cunoaștere. Viziunea proprie în învățare îi va ajuta pe elevi să-și construiască cunoașterea în dependență de propriile necesități ale elevilor [8, 11, 21].

Structurile complexe în învățare, viziunea învățării proprii sunt concept dezvoltate de T. Callo [8, 11].

Competențele-cheie - sunt finalitățile educației. Problema învățării este strâns legată de cea a formării/dezvoltării competențelor, în special a competențelor - cheie ce dezvoltă abilitatea de a gestiona diferit, dar adecvat provocările lumii prezente și ale viitorului. Formarea competențelor - cheie asigură fiecărui individ inserția socială reușită [10]. Ideea reconfigurării procesului de învățare spre formarea de competențe cheie este promovată în cercetările dnei Hadîrcă M.

Cultura învățării - reprezintă o direcție strategică a sistemului de învățământ, cu scop de integrare socială. Proces de culturalizare a personalității elevului poate fi raportat la o rațiune epistemică a *abordării meritocrației*. *Meritologia este o oportunitate în învățare, susține* T. Callo. [11].

În aspect metodologic, *Paradigma de reconfigurare a procesului de învățare* valorifică aria curriculară drept grup de discipline școlare ce permite realizarea conexiunilor inter- și transdisciplinar dintre competențe, obiective, conținuturi în vederea promovării unui tip de învățare integrată. În acest sens la nivelul ariei curriculare sunt promovate modele și strategii care reprezintă demersurile moderne ale învățării.

În cadrul **ariei curriculare *Matematică și Științe*** este valorificat *Modelul metodologic al învățării inter/transdisciplinare în baza conceptului STEM / STEAM și a temelor cross-curriculare* care vor dezvolta la elevi strategii eficiente de învățare [9].

În cadrul **ariei curriculare *Limbă și comunicare***, se valorifică modelul comunicativ-funcțional de studiere a limbilor, destinat structurării capacităților de comunicare socială; vehicularea unei culturi a învățării adaptate la realitățile societății contemporane; conștientizarea identității naționale ca premisă a dialogului intercultural și a integrării europene ș.a. În ceea ce privește reconfigurarea învățării spre finalitățile educaționale formulate în termeni de competențe - cheie, din punct de vedere metodologic se va axa prioritar pe formarea următoarelor competențe: *a învăța să înveți, comunicarea eficientă în limba română / limba maternă / limbile străine, competența de literație sau înțelegerea din lectură*, susține cercetătoarea M. Hadârcă [13].

Strategiile valorificate au fost: *Strategia modulară a învățării, Strategia colaborării, strategia învățării organizaționale, Strategia viziunii împărtășite, Strategia abordării interacționale, strategia de formare a competenței de a învăța să înveți*,

În cadrul **ariei curriculare *Educație sociumanistă***, s-a valorificat modelul educațional IB (Bacalaureat Internațional). Acest model propune practici foarte importante de promovare a învățării personalizate, integrate. În acest sens ne propunem să promovăm practici integrate în context inter/transdisciplinar prin *învățarea prin proiecte, situația de învățare integrată* [7, 10].

În cadrul **ariei curriculare *Arte*** se valorifică *modelul de învățare experiențială și învățarea STEAM*. Aceste modele permit: integrarea domeniilor de activitate artistică în context didactic și extradidactic; manifestarea spiritului critic și a respectului față de valorile naționale și cele ale altor culturi; vehicularea unei culturi adaptate la realitățile societății contemporane; explorarea relațiilor dintre arte (muzică, artele plastice) și Eul personal, manifestând cultură artistică ca parte componentă a culturii spirituale; conștientizarea identității naționale ca premisă a dialogului intercultural și a integrării europene ș.a. [16,17].

Toate demersurile metodologice prezentate au fost experimentate, implementate și dezvoltate în proiecte praxiologice concrete pentru fiecare arie curriculară [3, 7, 9, 13, 17].

Reperetele metodologice de reconfigurare a învățării sunt adresate cadrelor didactice care promovează învățarea eficientă și de calitate. Implementarea noilor modele de învățare și construirea de contexte inter și transdisciplinare, cross-curriculare, comunicarea dintre domenii sunt direcții de reconfigurare a învățării astăzi.

Școala este o organizație care învață, iar pentru a obține rezultatele dorite sunt necesare eforturi comune. Ne referim la capacitatea instituțiilor de a evolua în comunități autonome și de a deveni apoi organizații în care se învață în mod continuu [21, p. 135]. Atributele esențiale sunt deschidere către a învăța din greșeli, dialogul sincer, reflecția constantă, construirea de mecanisme de învățare continuă. Toate sunt asociate cu ideea de dezvoltare sustenabilă a școlii [Apud 20].

Învățarea este o oportunitate de dezvoltare individuală și colectivă, iar atitudinea pozitivă pentru învățare determină performanța, deci succesul în învățare depinde de atitudinea pentru învățare. Această atitudine poate fi formată, iar profesorii vor întreprinde acțiuni în acest sens. Așadar, sunt necesare eforturi comune pentru a obține rezultatele dorite, pentru a apropia și a transforma învățarea într-o activitate plăcută, pentru a implementa noi modele de învățare și construi contexte inter/transdisciplinare, pentru a schimba atitudinea în învățare și a crea comunități care învață.

Așadar, ideile conceptuale, modelele și strategiile de reconfigurare a învățării elaborate în cadrul cercetării realizate, a clarificat teoretic și metodologic unele probleme cu referire la reconfigurarea procesului de învățare școlară și a oferit deschideri spre zone noi de investigare. Eficiența implementării modelelor, strategiilor și demersurilor didactice ține de competența cadrelor didactice și factorii de decizie.

Repere bibliografice:

1. Achiri I., Franțuzan L. et. al. Modele de reconfigurare a procesului de învățare. Aria curriculară *Matematică și Științe*. Chișinău: IȘE, 2022.
2. Callo T. Pedagogia practică a atitudinilor. Chișinău: Litera, 2014.
3. Callo T.(coord.) Repere metodologice de reconfigurare a învățării. Aria curriculară Limbă și comunicare. Chișinău, 2022.
4. Ciolan L. Învățarea integrată. Fundamente pentru un curriculum transdisciplinar. Iași: Polirom, 2008.
5. Cristea S. Finalitățile educației. Vol. III. București: Editura Didactica Publishing House, 2016.
6. Cucoș C. Educația. Reîntemeieri, dinamici, prefigurări. București: Editura Polirom, 2017.
7. Franțuzan L. (coord.) Bolduma V., Răileanu A. Repere metodologice de reconfigurare a învățării. Aria curriculară *Educație sociumanistă*. Chișinău, 2022.

8. Franțuzan L. (coord.) *Învățarea școlară. Probleme de realizare. Perspective de dezvoltare.* Chișinău, IȘE, 2020.
9. Franțuzan L. (coord.) *Repere metodologice de reconfigurare a învățării. Aria curriculară Matematică și Științe.* Chișinău, 2022.
10. Franțuzan L. Unele modele posibile de reconfigurare a procesului de învățare din învățământul general. În *Materialele Conferinței Științifice cu participare Internațională: Educația de calitate în contextul provocărilor societale*, 21 octombrie 2022, UPS I. Creangă, CHIȘINĂU: Editura, Centrul Editorial Poligrafic, UPS.I. Creangă, 2022. p. 40-47.
11. Franțuzan L., Hadîrcă M., Callo T. (coord.) *Paradigma de reconfigurare a procesului de învățare. Monografie colectivă.* Chișinău, 2021.
12. Gordon T., Burch N. *Profesorul eficient. Programul Gordon pentru îmbunătățirea relației cu elevii.* Editura Trei, București, 2011.
13. Hadîrcă M. (coord.) *Strategii de reconfigurare a procesului de învățare. Aria curriculară Limbă și Comunicare.* Editura Print-caro, 2022.
14. Illeris K. *Teorii contemporane ale învățării.* București: Editura „Trei”, 2014.
15. Joița E. *Metodologia educației. Schimbări de paradigmă.* Iași. Institutul European, 2011.
16. Morari M. Integrating functions of music in learning and education. In: *Review of Artistic Education*, Volume no. 23 (2022), p. 96-110. <https://sciendo.com/article/10.2478/rae-2022-0013>
17. Morari M., Ursu Z. *Repere metodologice de reconfigurare a învățării. Aria curriculară Arte.* Chișinău, 2022.
18. Neacșu I. *Neurodidactica învățării și psihologia cognitivă. Ipoteze, conexiuni, mecanisme.* Iași: Editura „Polirom”, 2019.
19. Pânișoară G. *Psihologia învățării. Cum învață copiii și adulții?* Iași: Editura „Polirom”, 2019.
20. Păun E. *Școala viitorului sau viitorul școlii. Perspective asupra educației postpandemice.* Iași: Polirom, 2022.
21. Senge P. *Școli care învață. A cincea disciplină aplicată în educație.* București: Editura Trei, 2016.